

VOLD MOT BARN – SKUP 2007- METODERAPPORT

1. Journalister:

Asbjørn Øyhovden
Connie Bentzrud

2. Tittel på prosjekt:

”Vold mot barn”

3. Publisert:

TV 2 Nyhetene i tidsrommet januar 2005 til januar 2008, prosjektet er ikke avsluttet.

4. Redaksjon

TV 2 Nyhetene
Lokalredaksjonene i
Hamar og Kristiansand
Tlf: 02255

5. Adresse:

Connie Bentzrud
TV 2 Kristiansand
Tlf: 90 62 68 91
connie.bentzrud@tv2.no

Asbjørn Øyhovden
TV 2 Hamar
Tlf: 95 70 21 90
asbjørn.øyhovden@tv2.no

6. REDEGJØRELSE FOR ARBEIDET - 3 års søkelys på barnas rettsikkerhet i Norge

27 november i fjor ble en mann fra Drammen dømt til fem års fengsel for å ha tatt livet av den tre uker gamle babydatteren sin. Babyen ble filleristet og slått til døde, ifølge dommen fra Borgarting Lagmannsrett. Denne mannen hadde fortsatt vært på frifot og bodd sammen med sine andre barn, dersom ikke TV2-nyhetene hadde satt søkelyset på saken. Historien om babyen i Drammen inneholder eksempler på det meste av det vi har avdekket i serien "Vold mot barn". Den ble for oss enkelthistorien som illustrerer et stort og svært alvorlig samfunnsproblem i Norge.

Myndighetene våre svikter de svakeste av de svake. Små barn som ristes og slås helseløse av sine fedre eller mødre. Dette skyldes blant annet:

At mishandlingssakene ofte blir henlagt (DVD ”Drammen” og ”Henlagt”)

At åstedene der små barn dør ikke undersøkes og at leger og barnevern ikke melder barnemishandling til politiet pga taushetsplikten, (DVD ”Åstedsundersøkelser”)

At barn som utsettes for eller er vitne til vold ikke tas på alvor (DVD ”Vitne til vold”)

Og at politiet ikke har tilstrekkelig kompetanse på dette området.(DVD "Spesialteam")

Innen disse temaene har vi laget til sammen over 100 nyhetssaker. Og virkeligheten for de utsatte barna er nå forandret. Vi har på den vedlagte DVD gjort et utvalg av disse sakene, hvis ikke hadde det blitt over 3 timer med innslag. Men vi oversender selvfølgelig flere innslag på forespørsel. Her er noen av konsekvensene som har kommet etter vårt søkelys:

- * Justisministeren har instruert politiet om at vold og overgrep mot barn nå skal prioriteres foran alle andre saker. (DVD "Spesialteam")
- * Leger og barnevern er blitt pålagt å politianmelde mistanke om barnemishandling gjennom rundskriv fra helsetilsynet og instruks fra barneministeren. (vedlegg 1)
- * Det er bevilget penger til innføring av åstedsundersøkelser når små barn dør på statsbudsjettet for 2007, Og helseminister Sylvia Brustad har besluttet å lage en egen forskrift som sikrer at leger melder mistanke om vold mot barn til politiet i forbindelse med åstedsundersøkelser. (DVD "Åstedsundersøkelser")
- * Stortinget har i 2007 vedtatt lovendringer for å sikre tusenvis av norske barn som er vitne til vold bedre rettigheter og mulighet for voldsoffererstatning. (vedlegg 2) og (DVD "Vitne til vold")
- * Barnas Hus er opprettet i Hamar og Bergen i 2007, og flere byer får slike tilbud til de voldsutsatte barna.
- * Det ble i fjor besluttet oppretting av spesialteam for etterforskning av vold mot barn og seksuelle overgrep i alle deler av Norge. (DVD "Spesialteam")

6. a) OPPSTARTEN

Serien, "Vold mot barn" startet for tre år siden etter at Connie dekket en stygg barnemishandlingssak i Kristiansand. Dommen var lav i forhold til tilsvarende vold utført mot voksne mennesker. Og i retten kom det fram at barnevernet hadde mottatt en rekke bekymringsmeldinger - uten å gripe inn. Connie reagerte sterkt på dette og tok kontakt med Asbjørn, som jobber på Hamar-kontoret. Og på et morgenmøte i distriktsredaksjonen fikk vi "go" for å gjøre en forundersøkelse. Spørsmålet vi stilte oss var vidt. Hvordan står det til med rettsikkerheten for barn i Norge som utsettes for vold i hjemmet? Vi bestemte oss for å ringe rundt til alle mulige kilder med kompetanse på barn og vold og søkte på nettet for å finne fram til aktuelle personer. Etter masse telefoner til eksperter innen politi, barnevern, sykehus og forskere sorterte vi ut de viktigste og møtte dem personlig. Og etter møtene satt vi på graverende opplysninger om sviktende rettsikkerhet for de voldsutsatte barna. Vi laget en prosjektbeskrivelse der vi ba om tid til å undersøke og dokumentere det vi hadde fått vite. Om at babyer ristes så voldsomt i norske hjem at de blir skadd for livet eller dør, om skadde barn som sendes hjem til overgripere fra sykehusene fordi sakene ikke politianmeldes, om politiet som ikke har nok ekspertise, om voldsutsatte barn som ikke tas alvorlig av barnevernet, om viktige forslag som

kan bedre barnas rettsikkerhet som myndighetene lar ligge, om at ingen har oversikt over hvor mange barn som utsettes for vold og hvor mange saker som anmeldes og irettesføres. Og vi satt med tips om enkeltsaker som hadde blitt henlagt, tross for at ekspertene fastslå at barna var mishandlet. I enkelte tilfeller tildøde.

6. b) PROBLEMSTILLINGER I STARTEN - DRAMMENS SAKEN

En av disse sakene var historien om babyen i Drammen som vi har jobbet med omtrent hele prosjektperioden.

Det startet med en fortrolig samtale med en kilde i september 2005. Han hadde lagt merke til at vi hadde kjørt mange saker om barnemishandling fra forsommeren. Saker der eksperter slo alarm. Fordi alvorlige barnemishandlingssaker ofte henlegges. Og fordi leger ikke melder barnemishandlingssaker til politiet.

- Babydrapet i Drammen må dere virkelig se på, sa han.

På internett fant vi en omtale i Drammens Tidende av et babydødsfall som hadde skjedd før jul i 2003. (vedlegg 3). Babyen hadde kommet inn til lokalsykehuset med livstruende hodeskader og flere benbrudd. Hun ble sendt til Rikshospitalet, hvor hun senere døde av skadene. Mor ble siktet i saken ganske tidlig. Men det hadde altså gått nesten to år siden barnet døde og hvordan saken hadde endt sto det ingenting om i Drammens Tidende.

Vi tok kontakt med politiet i Drammen, morens forsvarer og en rekke andre kilder som kunne ha opplysninger. Politiet ville ikke si noe, siden saken var sendt videre til statsadvokaten. Men via flere kilder fikk vi bekreftet at babyen hadde skader som ikke kunne ha oppstått slik foreldrene forklarte, nemlig ved fall fra en sofa. Gjennom å love kildevern fikk vi også innsyn i de sakkyndiges rapport. Ni leger og eksperter hadde konkludert med at barnet var utsatt for filleristing og stump vold. Og vi fikk høre grusomme detaljer om hvor omfattende skadene var.

Vi fikk også bekreftet at politiet hadde hatt store problemer i etterforskningen - siden både mor og far kunne ha vært i boligen da barnet fikk skadene og begge nektet for at de hadde skadd babyen. Og vi fikk opplysninger om at det gikk flere dager før det ble gjennomført en åstedsundersøkelse i boligen - noe som ville skjedd på sekundet om det var en voksen som ble funnet død under mystiske omstendigheter. (DVD "Drammen")

6. b) 1 - ÅSTEDSUNDERSØKELSER

Det var under et av våre møter med professor Torleiv Rognum ved Rettsmedisinsk Institutt vi først fikk vite at åstedene der små barn dør ikke undersøkes. Han hadde ledet noe som ble kalt Barnedødsstedsprosjektet.

Et prosjekt hvor fagfolk med politibakgrunn, helsefaglig bakgrunn og rettsmedisinere i en prøveperiode undersøkte alle åsteder der små barn dør. Prøveprosjektet ble avsluttet i 2004. Og endte med en rapport til riksadvokaten - hvor det foreslås at det innføres obligatoriske åstedsundersøkelser når små barn dør i Norge. Denne praksisen ble stoppet av Riksadvokaten i 1991, pga krybbedøpedemien. Bakgrunnen var at foreldrene som mistet sine barn brått og uventet følte at de ble mistenkeliggjort når uniformert politi kom for å gjøre åstedsundersøkelser i hjemmene deres. De ble hørt - og etter et rundskriv fra Riksadvokaten i 1991, har ikke åstedene i Norge blitt undersøkt på fast basis.

Rognum fortalte at forslaget hans ble sendt til riksadvokaten, men at han ikke hadde hørt noe fra ham på mange måneder. Vi fant grunn til å undersøke hvorfor myndighetene ikke så ut til å ta et så viktig forslag for barnas rettsikkerhet - og for foreldrene som mister barn - på alvor.

Vi kontaktet politi eksperter og forskere. Og de sa at slike åstedsundersøkelser vil føre til at flere barnedrapssaker blir oppklart. For eksempel fikk vi vite at påtalemakten pga mangel på åstedsundersøkelser har store problemer med å fastslå dødstidspunktet nøyaktig. Dette har i enkelte saker vært en avgjørende grunn til henleggelse og frifinnelse. Så lenge man ikke kan sette et rimelig nøyaktig dødstidspunkt, er det vanskelig å bevise hvem som har vært tilstede når barn er blitt drept. Til sammenlikning kan det nevnes at åstedene alltid undersøkes der en voksen dør uventet og uforklarlig.

I nær tre år har vi laget kritiske reportasjer om hvorfor ikke myndighetene og politikerne handler så lenge slike undersøkelser kan avdekke flere barnedrap - og ikke minst gi de ca 60 familiene i Norge som mister barna sine brått og uventet årlig sikrere svar. På hva som var dødsårsaken. Vi limte oss fast i saken. Og fulgte den byråkratiske prosessen, avdekket konfliktene og dokumenterte at ledende helsetopper i Norge tolker taushetsplikten for leger så strengt at mistanke om barnedrap ikke alltid anmeldes til politiet.

I høst kom konsekvensen. Regjeringen avsatte i statsbudsjettet penger til å innføre åstedsundersøkelser når små barn dør i Norge. Samtidig blir forskriftene for legenes taushetsplikt endret slik at de få plikt til å varsle politiet om de ser mistenkelige forhold på et åsted. (DVD "Åstedsundersøkelser")

6. c) PROBLEMSTILLINGENE ENDRES - TILBAKE TIL DRAMMEN

I en samtale vi hadde med forsvareren til moren i Drammen, som hadde vært siktet i saken, fortalte han oss noe vi undret oss over. Nemlig at ingen representerte det døde barnet. Det hadde ikke fått oppnevnt bistandsadvokat, til tross for at begge foreldrene var mistenkte.

Statsadvokaten i Oslo innrømmet at de hadde hatt saken til vurdering i et år uten å foreta seg noe. Dermed ble den et godt eksempel for oss noe vi tidlig så i våre undersøkelser. Rettsikkerheten for barna i samfunnet vårt er for dårlig. Sakene blir ikke prioritert. Og dette var tema i den første saken om babyen fra Drammen.

Etter denne saken deltok vi på et seminar om barnemishandling og barnedødsfall - der Drammenssaken ble brukt som eksempel, nettopp av statsadvokaten for å vise hvor vanskelige slike saker er å etterforske. Men den var anonymisert. Vi skjønnte imidlertid selvfølgelig straks hvilken sak han snakket om... Og fikk dermed nye og svært viktige opplysninger.

Etter ukentlige sjekktelefoner fikk vi endelig statsadvokatens påtalebeslutning. Han henla hele saken på bevisets stilling. Han mente det ikke var mulig å bevise hvem som hadde påført barnet skadene. Vi så nå at Drammenssaken ville bli en viktig symbolsak. (DVD "Drammen")

6. c) 1 - HENLAGT

Vi hevdet tidlig i våre reportasjer at et stort antall av barnemishandlingssakene som blir politianmeldt henlegges etter bevisets stilling, slik som i Drammen. Som grunnlag for påstanden hadde vi uttalelser fra flere leger og politifolk som har jobbet med slike saker. Politiet fortalte oss at sakene var vanskelige å etterforske. Blant annet fordi det i de fleste tilfellene er snakk om to mulige gjerningspersoner, mot og far. Siden det sjelden kommer tilståelser er det vanskelig å bevise hvem av dem som har påført barnet vold. Men alt vi fikk fra ekspertene var anslag. Jobben vår ble å dokumentere hvor mange saker som faktisk blir henlagt.

Våre saker om henleggelsene har fått store konsekvenser. Riksadvokaten har til nå gjenopptatt behandlingen av fem henlagte barnedraps og barnemishandlingssaker. To av dem har ført til dom. Våre saker om henleggelsene har også ført til at myndighetene har startet registrering av anmeldte voldssaker mot barn. (DVD "Henlagt")

6. c) 2 - DRAMMENSsAKEN – FLERE PROBLEMSTILLINGER

At Drammenssaken ble henlagt virket for oss både urettferdig og vanskelig å forstå. Vi sjekket om noen kunne klage avgjørelsen til riksadvokaten, men det var det ingen som kunne eller ville. Begge foreldrene kunne gjort det, men de var jo mistenkte og hadde selvfølgelig ikke interesse av at saken skulle komme opp. Og ingen andre kunne gjøre det på vegne av det døde barnet. For det hadde ikke fått oppnevnt bistandsadvokat. Med andre ord. Saken var kjørt....

Hva skulle vi foreta oss? Vi hadde sikre opplysninger om at babyen var blitt mishandlet til døde. Sikre opplysninger om at moren eller faren hadde gjort det. (kun de hadde vært i leiligheten) Og vi visste at de bodde sammen med flere barn som kunne ha vært vitne til volden. Blant annet en liten datter de overfor politiet ga ansvaret for dødsfallet. Hun skulle ha dratt babyen ned fra en sofa og falt over henne. Denne forklaringen visste vi at ekspertene mente var umulig ut fra skadene. Men henleggelsen var altså endelig.

Vi hadde lange telefonmøter for å diskutere veien videre og følte et stort ansvar på grunn av faktaopplysningene vi satt på. Vi mente saken var så prinsipiell fordi den inneholdt alle elementer som omhandler barns rettsikkerhet. Vi var fast bestemt på at denne saken slipper vi aldri før den har vært i retten! Noen måtte tale det avdødes barnets og søsknenes sak og det var vår jobb å finne dem. (DVD "Drammen")

6. c) 3 - VITNE TIL VOLD

Vi snakket med barnepsykologer og leste rapporter om hva det gjør med barn at de er vitne til vold, og som i tilfellet i Drammen også blir beskyldt for å ha forårsaket død. Vi snakket med Marianne Borgen i Redd Barna, og hun fortalte oss om svenske rapporter utgitt av Redd Barna. Vi tok kontakt med dem, og Connie dro til Sverige hvor hun fikk grundig innføring i hvordan man tar barn som er utsatt for vold og vitne til vold på grundig alvor. Det førte blant annet til en reportasjeserie om hvordan barn som er vitne til vold i Sverige fikk rett på voldsoffererstatning høsten 2006, (vedlegg 4) og hvor vi gikk direkte på Justisministeren for å få innført en tilsvarende ordning i Norge. Loven ble vedtatt her i Norge like før jul. (DVD "Vitne til vold")

6. c) 4 - DILEMMA OG DOM I DRAMMEN

Vi hadde altså limt oss fast i Drammenssaken og nå handlet jobben rett og slett om å sørge for at henleggelsen ikke ble stående.

For vi viste at babyen var drept. Vi begynte med jussen. Og etter samtaler med jus professor Asbjørn Strandbakken og Riksadvokaten så vi at det likevel fantes en mulighet.

Strandbakken mente at en interesseorganisasjon eller barneombudet kunne få innsyns- og klagerett i saken siden ingen representerte det avdøde barnet. Men dette ville være avhengig av at Riksadvokaten sa JA og noe slikt ville være svært uvanlig...

Men nå var det bare å kjøre på. Vi kontaktet både Barneombudet og Stine Sofies Stiftelse. Barneombudet var rystet, men ønsket ikke å gå inn i en enkeltsak som klager. Han bestemte

seg i stedet for å ta opp den prinsipielle problemstillingen med Justisdepartementet. Stine Sofies Stiftelse derimot jobber jo nettopp med enkeltsaker. Og da vi la fram saken for Ada Sofie Austegard var hun helt klar. Hun ville umiddelbart både be om innsyn, og dernest klageadgang.

Stiftelsen fikk både innsyn og klageadgang gjennom en beslutning fra riksadvokaten og fikk også oppnevnt en bistandsadvokat på vegne av barnet. Og stiftelsen klaget på henleggelsen. Vi ringte Riksadvokaten minst en gang i uken for å sjekke hva som skjedde. Gjennombruddet kom etter mange samtaler. Først ble det iverksatt ny etterforskning. Så kom svaret vi ventet på. Klagen ble tatt tilfølge og Riksadvokaten beordret tiltale mot barnets far.

Saken ble behandlet i Drammen Tingrett i april. Faren ble dømt til fem års fengsel for legemsbeskadigelse med døden tilfølge - under særdeles skjerpede omstendigheter. Og i november ble dommen stadfestet og gjort rettskraftig etter behandling i lagmannsretten. (vedlegg 5)

For oss var en utrolig sterk opplevelse å være tilstede i lagmannsretten. Vi hadde dokumentert at en liten baby som ble drept var rettsløs og uten talspersoner. Og følt sinne og ansvar. Nå fikk tragedien endelig en konsekvens gjennom rettsapparatet. (DVD "Drammen")

6. c) 4 - SPESIALTEAM

Under et intervju i et av våre møter med justisminister Knut Storberget sendte han ut et kraftig signal til norsk politi etter våre saker om henleggelse og mangelfull etterforskning av barnesakene. Han instruerte politiet om å prioritere barnesakene foran alle andre saker. Han antydte også at han ville ha spesialteam rundt i landet for at ekspertisen i politiet på vold mot barn og overgrep skulle heves. For rundt i mange distrikter er kompetansen svært dårlig på dette området,

Vi har for lengst lært at et løfte fra en statsråd ikke er det samme som konkrete tiltak. Vi bestemte oss derfor for å lime oss fast på denne uttalelsen og mase om hva som skjer og når det skal skje. Vi forsto gjennom samtaler med kilder vi ikke kan navngi at det oppsto uenigheter og konflikter mellom Politidirektoratet og Justisministeren etter hans klokkeklare uttalelser til TV2. Enkelt sagt følte politidirektør Ingelin Killengreen seg overkjørt av ministeren. Gjennom stadige søk i offentlige postjournaler gjorde vi et oppsøkningsvekkende funn. Vi fant et brev fra Killengreen til justisdepartementet der hun ga klar beskjed om at det ikke er aktuelt med spesialteam rundt i Norge. (Vedlegg 6) Vi oppsøkte Killengreen for å intervjuer henne om dette og da ga hun oss svarbrevet fra departementet for å dokumentere at de var enige med henne. Og brevet viste faktisk en enighet... (vedlegg 7).

Hva var dette? Ble Storberget nå overkjørt av Killengreen og byråkratiet - stikk i strid med løftene han hadde gitt. Etter ettermiddagsmøtet med Killengreen satt vi oss ned for å diskutere utviklingen. Connie tok opp begge brevene og leste i dem.

- De er jo skrevet av samme person, sa hun

- hææ???

-Ja, se her. Ei som heter Grethe Kleivan har skrevet begge brevene. Både for Justisministeren og Politidirektøren.

- Det er ikke mulig...

Men det var mulig. Og for oss var det bare å sette i gang. Vi avdekket inhabilitet i behandlingen av det viktige forslaget og opplevde det nesten som komisk den dagen

justisdepartementets informasjonssjef ringte oss og sa at Killengreen og Storberget ville møte oss sammen.

De var plutselig helt enige. Og for barna i Norge var det viktig. For konsekvensen av sakene våre er at det nå opprettes spesialteam for etterforskning av vold og overgrep mot barn som skal dekke hele landet. (DVD "Spesialteam")

6. c) 5 - AVSLUTNING I DRAMMEN

Drammenssaken var ikke helt over for oss til tross for at faren ble dømt til fem års fengsel i lagmannsretten.

For i retten hadde Connie og jeg sett at moren til den avdøde babyen ofte var innom. Det var spesielt sterkt å se at polititjenestemenn passet på hennes nyfødte baby mens hun var inne og ga beskjed om at hun nektet å vitne mot mannen sin. Babyen hadde hun fått med tiltalte. De har ytterligere to barn og som nevnt ble datteren deres i retten beskyldt for å ha forårsaket dødsfallet. Gjennom partenes advokater fikk vi bekreftet at faren og moren bodde sammen med sine barn i Drammen. Også etter at dommen var rettskraftig og mannen ventet på soning. Hvor var barnevernet, spurte vi? Er de andre barna trygge? Bør en far som er dømt for å ha slått og ristet babyen sin tildøde bo sammen med en datter som er blitt beskyldt for å ha ansvaret for tragedien? Utallige ganger hadde vi hørt fra både psykologer, leger og politi at det alltid er fare for gjentakelse i slike saker. Sakene våre endte med krav om granskning av barnevernet fra barne- og likestillingsministeren. Og konsekvenser. Barnevernet ryddet opp, etter kun to dagers søkelys. (DVD "Drammen")

6. d) METODE

6. d) 1 - STATISTIKK ELLER MANGEL PÅ SÅDAN - UNDERSØKELSEN

En av de første påstandene vi hørte var at svært mange av volds saker som omhandler barn ofte ikke etterforskes skikkelig og at de ofte henlegges på bevisets stilling. Påstandene kom fra kilder i politiet, både fra åpne kilder som Finn Abrahamsen i Oslo politidistrikt og Arne Pedersen i Agder politidistrikt. Samme påstander kom også fra lukkede kilder i politiet. Også professor Torleiv Rognum ved RMI og avdelingsoverlege Jens Grøgaard ved Ullevål universitetssykehus, hevdet det samme. Men vi mente at disse påstandene måtte dokumenteres bedre for at disse sakene skulle få konsekvenser. Og da ønsket vi en klar oversikt over omfanget av vold mot barn.

Under de fleste andre omstendigheter ville dette være en enkel sak å sjekke, rett og slett ved å gå inn i kriminalstatistikken fra SSB. Da vi sjekket og ikke fant en slik statistikk, kontaktet vi SSB. De kunne fortelle at politianmeldt vold som gjelder barn ikke registreres for seg, men legges inn i samme grupper som voksne. Altså, de registreres på anvendt lovparagraf, i disse tilfellene som regel strl 128 eller 129.

Heller ikke Politidirektoratet eller Justisdepartementet kunne hjelpe oss med dette. Det fantes ingen oversikt i Norge som kunne vise hvor mange tilfeller av vold mot barn som anmeldes årlig, og dermed heller ikke tall for hvor mange av disse sakene som henlegges eller hva som skjer med dem.

Det forelå på det tidspunktet, våren/sommeren 2005 heller ingen planer om å foreta en slik registrering. Etter samtaler med både SSB og Justisdepartementet kunne man få inntrykk av at de mente det fantes så få tilfeller at det ikke var verdt å registrere.

Dette stred klart imot både det politieksperter og medisinske eksperter hadde opplyst til oss, og det ble viktig for troverdigheten av sakene våre at vi hadde fakta å vise til.

Når ingen andre hadde gjort jobben, eller hadde interesse av å gjøre den, besluttet vi at vi skulle forsøke å gjøre vår egen omfangsundersøkelse og lage vår egen base med opplysninger i disse sakene. Det var ingen enkel affære, for i saker som omhandler vold mot små barn, er det svært ofte deres nærmeste pårørende som har utøvd volden, og de har liten interesse av søkelys på saken. Heller ikke politi og leger har vært særlig frampå i det offentlige rom i disse sakene, og dermed er sakene heller ikke enkle å finne for en journalist.

Vi begynte i det små med et spørreskjema som gikk rundt til familievoldskoordinatorerne i samtlige politidistrikt. (vedlegg 8)

Etter flere uker hadde vi fått svar fra de fleste, noen måtte purres en rekke ganger. Det viste seg at de færreste kunne produsere fornuftige tall, og viste igjen at det manglet oversikt over omfang. I tillegg tydet holdninger enkelte steder på at disse sakene var lavt prioritert. Denne spørreundersøkelsen viste seg å bli ganske unyttig, bortsett fra at den ga oss kunnskap om hvor dårlig familievoldskoordinator funksjonen fungerer i mange politidistrikt, kunnskap som kom til nytte ved en langt senere anledning.

Vi valgte deretter en helt annen metode, nemlig å forsøke å spore enkeltsaker fra hele landet. Ved å søke i A-tekst og de fleste av landets avisers egne arkiv for å få opp absolutt alt som var skrevet om barn og død og mishandling de siste 10 årene. For hver sak vi kom over, registrerte vi tid og sted for handlingen. Vi samlet så mye informasjon som mulig i hver sak før vi så ringte rundt til de som hadde håndtert saken i politiet for å høre hvor saken stod og hvordan det hadde gått. Der hvor saken faktisk hadde gått for retten, fikk vi ut dommene. Dette var en svært komplisert jobb fordi mange av sakene var eldre enn 5 år, og da har man ikke rett på å få ut dommen. I tillegg var vi avhengig av å få ut navn på gjerningspersonen for i det hele tatt å finne riktig dom. Utallige telefoner til lagmenn, og politietterforskere, lange forklaringer og forsøk på å overbevise dem om at dette var en viktig sak, gjorde at vi lyktes i stor grad med dette. Selvfølgelig under løfte om kildevern.

De største utfordringene dukket naturlig nok opp der hvor vi ikke bare kunne hente ut en dom, fordi det ikke fantes en. Nemlig fordi saken var henlagt.

Vi ringte til, og dro og snakket med politifolk som hadde vært borti sakene under etterforskning, vi snakket under kildevern med leger, bistandsadvokater og forsvarere.

I enkelte tilfeller snakket vi med journalister fra lokalaviser som hadde omtalt saken i utgangspunktet. Det hele ble et svært vanskelig og tidkrevende puslespill hvor det ble ekstremt viktig å kryssjekke alle opplysninger med så mange kilder som mulig.

6. d) 2 - SYSTEMATISERING AV OPPLYSNINGER

Vi skjønnte snart at det var et omfattende materiale vi hadde begynt på, og startet derfor vår egen systematisering av de innhentede opplysningene etter hvert som de kom inn.

Vi utarbeidet et registreringsskjema, (vedlegg 9) og en mappe som innehold opplysninger i hver enkelt sak som ble oppdatert fortløpende.

De viktigste spørsmålene vi stilte til å begynne med var selvfølgelig om barnet var dødt eller levde, og om skadene på barnet i følge medisinske eksperter trolig var påført eller ikke. Så om

status for saken, om den hadde vært eller skulle til retten, hvis ikke – hvorfor ikke. Hvis den var henlagt var det viktig å slå fast om den var henlagt som intet straffbart forhold eller om den var henlagt på beviset stilling. En sak som er henlagt på bevisets stilling henlegges jo ofte fordi man ikke kan bevise hvem som har utøvd volden, selv om man kan bevise at volden er påført. Det ble også spurt om hvem som hadde vært mistenkt eller siktet i saken, hva slags status de hadde i forhold til barnet. (Mor, far, stefar, stemor osv.)

I tillegg innhentet vi også opplysninger der det var mulig, om det hadde vært rusmidler med i bildet, om mistenkte hadde vært pasient i psykiatrien, selv hadde vært utsatt for vold eller overgrep, og om de hadde hatt befatning med barnevernet.

Og, ikke minst spurte vi om barnevernet hadde vært involvert eller mottatt bekymringsmelding på barnet som hadde vært utsatt for vold.

Vi kryssjekket alle opplysninger opp mot flere kilder, mange av disse lukkede, ikke minst fordi vi fikk ut taushetsbelagte opplysninger, og etter et halvt års kontinuerlig arbeide, satt vi med en base på over 50 saker, hvorav vi hadde alle vesentlige opplysninger i 32 av dem. Disse 32 sakene var ferdig etterforskede, vi kunne dermed bekrefte at påstandene som hadde kommet fra leger og politi var riktige i følge vårt materiale. Vi fant at 42 % av de anmeldte sakene som omhandlet vold mot barn ble henlagt, mens henleggelsesprosenten for vold totalt er 28%. Dette var en markant forskjell. Selvfølgelig er materialet for lite til at dette kunne kalles en vitenskapelig undersøkelse, men våre tall viste en klar tendens, og det tok heller ikke lang tid fra vi presenterte våre tall for Justisdepartementet til det faktisk ble igangsatt en opptelling ute i politidistriktene, og den første statistikken fra SSB kom da også utpå høsten i 2006.

Det grundige arbeidet ganske tidlig i prosjektet, ga en omfattende kunnskap om vold mot barn. Det dannet også grunnlaget for nesten alt videre arbeid vi har gjort i prosjektet, og ikke minst gitt oss et rikt kildenettverk. Fordi arbeidet var såpass grundig, ble vi også tatt på alvor når vi konfronterte både politikere og fagfolk med våre funn.

Det har også ført til en rekke tips om enkeltsaker som vi har fulgt opp, og blant annet førte spørsmålet om hvorvidt barnevernet hadde fått bekymringsmelding i saken til at vi også satte fokus på denne problemstillingen.

6. d) 3 SPESIELL KOMPETANSE

Parallelt med denne undersøkelsen ble vi også klar over at vi trengte mengder av generell kunnskap om vold mot barn, og spesiell kunnskap om blant annet skademekanismer ved mishandling og mulige dødsårsaker hos små barn.

Foruten å lese alt tilgjengelig materiale i seriøse tidsskrifter som British Medical Journal og lignende utenlandske publikasjoner, (vedlegg 10 og 11, eksempler på artikler) har vi tre ganger deltatt på Rettsmedisinsk Institutt's internasjonale konferanse om barnedødsfall. Senest nå i høst satt Connie sammen med medisinske eksperter fra hele verden i tre dager på Soria Moria. Det at man i det hele tatt klarer å følge en slik konferanse, sier jo kanskje litt om hvor grundig vi har satt oss inn i temaet. (vedlegg 12, program for konferansen 2007) I tillegg har vi fulgt utallige mishandlingssaker i retten, og da lagt stor vekt på å være tilstede når de medisinske sakkyndige forklarer seg. Og ikke minst har vi hatt mange og lange samtaler med Norges to fremste eksperter på mishandling og barnedød, Professor Torleiv Rognum ved Rettsmedisinsk Institutt og avdelingsoverlege Jens Grøgaard, sjef for barneavdelingen på Ullevål universitetssykehus. Vi har også hatt samtaler og møter med noen av verdens fremste eksperter på området, professor i rettsmedisin og barnepatologi, Roger Byard fra Australia og professor i barnepatologi Henry Krous fra USA. Vi har måtte lære oss medisinske faguttrykk, hvilke symptomer som er typiske for Shaken Baby Syndrome og kvelning for eksempel, hvordan man tidfester et dødsfall gjennom dødsflekker fordi det ikke foretas normale

dødsstedundersøkelser, hvilke skader som er vanlige ved fall fra forskjellige høyder, i det hele tatt kunnskap som er med på å gi større forståelse av om barnet faktisk har vært utsatt for mishandling eller om skadene kan skyldes uhell.

Vi måtte også sette oss grundig inn i både straffeloven, barneloven og helsepersonell loven og hvordan disse lovene blir tolket i de forskjellige miljøene. I tillegg til å kjenne paragrafer og lovttekster, har vi satt oss inn i rettspraksis og høyesterettsavgjørelser. Vi har sammenlignet straffnivå i saker som handler om barn, kontra tilsvarende saker hvor voksne har vært ofre. Vi hadde gjentatte samtaler med bistandsadvokater og forsvarere, jus professorer og politi, leger og barnevernsmedarbeidere. Vi har også hatt møter med Justisministeren, Riksadvokaten og Helsedirektøren for å få kunnskap om de ulike lovtolkningene. Denne kunnskapen ga igjen grunnlag for det langvarige fokuset på striden rundt legers taushetsplikt i forbindelse med barnedrap og mishandling og åstedsundersøkelser.

Vi har også brukt mye tid på å sette oss inn i gjeldene lovverk, praksis og statistikk i andre land. Når Justisministeren fikk satt i gang registrering av anmeldte tilfeller av vold mot barn (på bakgrunn av våre reportasjer) fikk vi muligheten til å sammenligne oss med land som for eksempel Sverige. Vi fant at mens det kun anmeldes rundt 900 saker i Norge, anmeldes det rundt 8000 i Sverige. Når man så sammenlignet dette med statistikken som gjaldt meldte saker til barnevernet, kunne vi jo også finne hvor det største problemet lå, nemlig at barnevernet ikke melder voldssaker mot barn til politiet. Connie dro til Sverige for å studere både lovverk og praksis der, og hadde møter og gjorde intervjuer med Abigall Choate og Marie Axelsson i det svenske justisdepartementet, og fikk tilgang på den svenske regjeringens proposisjon "Barn som bevittnat våld" som tok for seg barn som er vitne til vold, og blant annet gir dem rett til voldsoffererstatning. Connie besøkte også "Barnas hus" i Lindköping, og svenske Redd Barna, og hadde også et møte med den svenske forskeren Berit Josefsson hos Sosialstyrelsen i Stockholm som hadde vært sentral i forsøksvirksomheten med barnas hus i Sverige, og som hadde lang erfaring i arbeidet med voldsrammede barn. (vedlegg 13)

6. d) 4 - OFFENTLIGE DOKUMENTER OG ELEKTRONISK POSTJOURNAL

En annen viktig og velkjent metode er jo å holde seg løpende informert i alt som skjer i departementer og direktorater gjennom elektronisk postjournal. Vi har de siste årene hatt faste agenter som vi sjekker nærmest daglig. Og hvis vi har blitt nektet innsyn fra avsender, har vi aldri gitt oss, men ofte fått ut samme dokument fra mottaker. Eksempelvis har Helsedirektoratet nektet oss innsyn i brev som omhandler dødsstedsundersøkelser og taushetsplikt for leger, mens Riksadvokaten har gitt oss innsyn i de samme dokumentene. Likeledes har Politidirektoratet nektet oss innsyn i saken som omhandler spesialteam for etterforskning av seksuelle overgrep og vold i politidistriktene, og igjen har Riksadvokaten gitt oss innsyn etter henvendelse dit. Det har også ført til at vi har avdekket konflikter disse imellom (vedlegg 14)

6.d) 5 - INTERVJUTEKNIKK

Som ved alle intervjuer gjelder det jo å stille best mulig forberedt, men det spesielle for oss og våre intervjuobjekter, er at vi som regel stiller som intervjuere begge to. Hovedårsaken er at mye av materialet er såpass komplisert, at det krever ekstra oppmerksomhet i innhentingsfasen. Det har også vært tilfeller hvor vi har inntatt forskjellige roller, da overfor myndigheter og maktpersoner, uten at vi ønsker å gå i noen nærmere detalj om det.

7. TIDSBRUK

Vi startet prosjektet tidlig vår 2005 og jobbet med sakene først og fremst når vi ikke måtte dekke andre ting på lokalkontorene i Kristiansand og på Hamar. I løpet av senhøstes 2005 og hele 2006 og 2007 har vi hatt serien om vold mot barn som vårt hovedprosjekt. Og det har blitt svært mange lange dager. Med kildesamtaler til alle tider av døgnet, lesing av faglitteratur, konferering med hverandre, vaktsjefer etc. Vi skal ikke skrive mye om hvilken plass barnesakene også har tatt på nattestid. Men søvnen har blitt forstyrret til tider. For vi har hørt de mest groteske historiene og vært nødt til å se fryktelige bilder - for å sette oss inn i hva barnemishandling er og hvordan det skjer. Vi lever med prosjektet dag og natt.

8. SPESIELLE ERFARINGER

Det å jobbe med disse sakene i nær tre år har vært en utfordrende og sterk opplevelse. Å sette seg inn i 50 grove barnemishandlingssaker samt å dekke en rekke rettssaker har vært lærerikt men også ubehagelig. Vi har gjennomgått detaljer som er nødvendig for oss å kjenne, men som vi ikke kan dele med noen, fordi det er for grusomt for vanlige mennesker å høre om. Bilder av døde, mishandlede barn som brenner seg fast, følelsen av at man uansett aldri får gjort nok, har vi kjent på ofte. Frustrasjon over at myndighetene ikke handler og urettferdigheten barna utsettes for har også plaget oss. Men det har også motivert oss til og ikke gi oss.

Vi har flere ganger opplevd holdninger hos myndighetene som viser at de ikke tar barna på alvor.

Da vi ba justisdepartementet om svar på hvorfor ikke døde barn som kan ha blitt drept får bistandsadvokat ble vi møtt med latter og følgende kommentar:

- Men barnet er jo dødt....

Og da vi spurte politidirektoratet om hvorfor ikke voldssaker mot barn registreres av politiet var svaret:

Vi har ikke tenkt på det...

Det vært veldig spesielt å arbeide med et saksområde som lenge har blitt fortrent av samfunnet og ligget i stummende mørke. Utfordringen har vært å lage saker om hovedpersoner (de mishandlede barna) som ikke kan snakke for seg selv. Og å se at de som burde ha stått opp for dem, foreldrene, ofte er gjerningsmenn. Ingen går til avisen med disse sakene, ingen presser på. Dermed har vi ettersom tiden har gått følt at vi har fått et større og større ansvar som journalister. Nemlig å gi barna en stemme... Tenk bare om like mange saker innenfor andre kriminalitetsområder hadde blitt oversett og henlagt, slik vi har dokumentert i mishandlingssakene. Det hadde blitt ramaskrik uten like.

Den største utfordringen i forhold til saksområdet vi har jobbet med har vært mangelen på åpne kilder. Alle som jobber med slike saker har taushetsplikt. Derfor har langsiktig og planlagt tillitsskapende arbeidet mot kildene vært helt avgjørende for at vi har kommet i mål. Vi har sett at jo mer kunnskap vi har tilegnet oss, jo flere kilder har vi fått. Og vi har sett at det finnes mange idealister blant leger, i politiet og blant barnevernsansatte. Som har forstått at det å fortelle hva som foregår kan føre til bedre rettsikkerhet for barna.

Etter nær tre års søkelys oversvømmes vi nå av tips om mishandlings- og overgrepssaker. Det er nesten blitt for mye, men for oss er dette et bevis på at flere nå tør og ønsker å tale de mishandlede barnas sak.

I perioder av prosjektet har vi følt oss som hovedfagsstudenter fordi saksområdet har vært så komplekst. Vi har gjort egenstudier og lest utrolig mye faglitteratur. Og det har vært avgjørende for resultatet. Da vi hadde brukt et halvt år på undersøkelsen av dommer og henleggelsesingen hadde gjort tidligere, sa en kjent professor:
- Dette kunne jo blitt en glimrende doktorgradsoppgave.

For oss to har det vært utrolig viktig at vi har hatt TV2s nyhetsledelse i ryggen og at de har støttet oss og skjøvet oss videre også når motgangen har meldt seg. Vår ledelse har gjort det klart at det å forsvare de utsatte barna er en merkesak for nyhetene, som skal prioriteres. Og vi har fått bruke så mye tid og ressurser som nødvendig på prosjektet.

Det har vært avgjørende at vi har vært to journalister om jobben. Vi har hatt noen å snakke med, selv om vi sitter på kontorer i Hamar og Kristiansand. Ledelsen har også sett behovet for at vi med jevne mellomrom møtes i Oslo for planlegging, opptak og redigering. At vi har vært to har gitt en sikkerhet i forhold til det juridiske minefeltet vi har beveget oss i. Vi har brukt time etter time på mail og gjennom å overpille saker til hverandre for å kontrollere at fakta og måten historiene er formulert på er korrekt og etisk forsvarlig. En feil opplysning eller slurvete formulering i saker, som for eksempel gjelder påstander om barnedrap, ville være katastrofalt - og ødelegge for alt arbeidet vi har utført.

En annen spesiell erfaring for oss med barnesakene er at vi har gjennomført en rekke uformelle møter med justisministeren, riksadvokaten og andre makthavere, uten å lage saker om det. I møtene har vi ført samtaler om funn vi har gjort, som ikke har vært kjent tidligere. Og lagt fram vår dokumentasjon. Så har vi gitt dem tid til å tenke - før vi har presset på for å høre hva de vil gjøre. Denne formen for kontakt tror vi har bidratt til at sakene våre har fått konsekvenser.

Det har vært givende å se at det å lime seg fast i et temaområde i nyhetssendingene våre har vært så virkningsfullt. Serien ble mer og mer omfangsrik og alle (ikke minst myndighetene) forsto etter hvert at dette slipper vi ikke. Først i fjor - etter over to års søkelys i nyhetene kom de viktigste tiltakene. Og dommen i Drammenssaken.

Ved siden av de konkrete og store konsekvensene våre undersøkelser har fått for barnas rettsikkerhet, gleder vi oss veldig over at flere medier nå lager saker om vold mot barn, enn da vi begynte. Temaet barnemishandling er ikke noe som kommer opp en gang i blant lenger, for så å bli skjøvet inn i mørke. Det er på dagsorden og har blitt viktig politisk sak. Det har TV2-Nyhetene bidratt til.

Kristiansand 16.01.08

Asbjørn Øyhovden

Connie Bentzrud